

Editör

Doç.Dr. F.Ebru İkiz

MESLEKİ ETİK VE YASAL KONULAR

Yazarlar

Doç.Dr. F.Ebru İkiz
Doç.Dr. Firdevs Savi Çakar
Doç.Dr. Nursel Topkaya
Yrd.Doç.Dr. Abdullah Mert
Yrd.Doç.Dr. Ayten Eren Artan
Yrd.Doç.Dr. Fatih Camadan
Yrd.Doç.Dr. Süleyman Balcı
Yrd.Doç.Dr. Zöhre Kaya
Dr. Ümüt Arslan
Ayşegül Erçevik
Esra Asıcı

Editör
Doç.Dr. F.Ebru İkiz
Meslek Etiği ve Yasal Konular

ISBN: 978-605-5044-96-1

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı 2017

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

Lord Matbaası

Lisans Yayıncılık
Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

ÖNSÖZ

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmeti, bireyin bir bütün olarak gelişmesini, gelişebileceği potansiyellerini keşfederek kendi hayatını kendi yöneten ve kendi kararlarını verebilen bir birey olması için gelişimsel, önleyici ve koruyucu ruh sağlığı hizmeti sunmaktadır. Özellikle psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmeti gibi insana yardım mesleklerinde etik kavramının, bağlantılı diğer kavramların, temellerinin ve kapsamının uygulayıcılar ve uygulayıcı adayları tarafından doğru anlaşılıp, hem kendileri için hem de hizmet verdikleri bireyler için yararlı uygulamalara aktarılması önemli görülmektedir.

Etik ilkeler ve etik yaklaşımlar, psikolojik danışma sürecinin ilk başlangıçta nasıl yapılandırılacağından başlayarak, sürecin sonlandırılmasından sonra bile psikolojik danışmanların hangi değerlere, prensiplere ve tutumlara sahip olmaları gerektiğini açıklayan bir yol göstericidir. Etik ilkeler, psikolojik danışmanın kişilik özelliklerinin ve mesleki gerekliliklerinin; çalıştıkları kurumların özelliklerine, hizmet verdikleri yaş grubu ve konu alanı özelliklerine, genel olarak dünyadaki, özel olarak ülkedeki gelişmelere, ihtiyaçlara ve yeni yönelimlere göre çerçeveselendirilmesinde yol göstermektedir.

Bu doğrultuda, psikolojik danışma meslek etiği kapsamında, hem alan uzmanlarının hem öğrencilerin ihtiyaç duydukları ve duyabilecekleri tüm konu başlıklarında gerekli bilgileri içermesini; hem dünyada hem ülkemizde nelerin önemsendiğini, nelerin yaşandığını ve nasıl başa çıkıldığını bir bütün olarak göstermeyi; düşünme ve karşılaştırma fırsatları sunmayı hedefleyen bir eser olan “Meslek Etiği ve Yasal Konular” kitabını alanyazına kazandırmış olmanın mutluluğunu yaşıyorum. Bu eserin oluşmasında emeği geçen bölüm yazarları meslektaşlarıma, yayınevini saygıdeğer çalışanlarına ve öğrenci gözünden inceleyerek katkı sağlayan Umut Çatal ve Kemal Balkan’a çok teşekkür ederim.

Bu eser aracılığı ile psikolojik danışma ve rehberlik alan uzmanı veya aday olarak, psikolojik danışma ve rehberlik alanına ve etik standartlarına global bir bakış açısı kazanmanız istenmiştir. Mesleğin ne kadar ciddi ve hassas yönleri olduğunu fark etmeniz amaçlanmıştır. Özgün bir meslek

insanı olma yolunda her birinizin bu etik kod ve ilkeleri benimsemesinin ve uymasının, sizi, çalışmalarınızı ve danışanlarınızı nasıl yönlendirip koruyacağını fark etmeniz umut edilmektedir.

Bu eser için yapıcı önerilerinizi almak kendimizi ve kitabı geliştirmemize yardımcı olacaktır.

İstanbul,2017

Editör
Doç.Dr. F. Ebru İkiz

İÇİNDEKİLER

Önsöz

III

Bölüm 1

ETİK VE TEMEL KAVRAMLAR

11

1.1. Temel Kavramlar	14
1.1.1.Etik ve Davranış	14
1.1.2.Etiğin Amacı	15
1.1.3.Etik ve Hukuk	16
1.1.4.Ahlak	16
1.1.5.Kültür	18
1.1.6.Değer ve Etik	18
1.1.7.Norm ve Etik	20
1.2.Etik Kuralları	20
1.3.Etik İlke ve Standartlar	21
1.4.Meslek ve Meslek Etiği	23
1.5. Etik Türleri	27
1.6. Etikle İlgili Yaklaşımlar ve Kuramlar	27
1.6.1.Etiğin Teorisi	28
1.6.1.1.Teleoloji	28
1.6.1.2.Deontoloji	28
1.6.1.3.Faydacılık Kuramı	29
1.6.2.Etik İlkeler	29
1.6.3.Etik Sistemler	30
1.6.3.1.Amaçlanan Sonuç Etiği	30
1.6.3.2.Kural Etiği	31
1.6.3.3.Toplumsal Sözleşme Etiği	31
1.6.3.4.Kişisel Etik	32
1.6.3.5.Sosyal Yaşam Etiği	33
1.6.3.6.Erdem Etiği	33
Yararlanılan Kaynaklar	36

Bölüm 2
ETİK İLKE VE YAKLAŞIMLAR KAPSAMINDA
PSİKOLOJİK DANIŞMA MESLEĞİ **43**

2.1. Psikolojik Danışmanlıkta Temel Standartlar	45
2.1.1. Amerikan Psikolojik Danışmanlar Birliği'ne Göre Temel Standartlar	46
2.1.2. Amerikan Okul Danışmanları Birliği'ne Göre Temel Standartlar	53
2.1.3. Psikolojik Danışma ve Bağlantılı Eğitim Programları Akreditasyon Komisyonuna Göre Temel Standartlar	56
2.1.4. İngiliz Psikolojik Danışmanlık ve Psikoterapi Birliği'ne Göre Temel Standartlar	57
2.1.5. Kanada Psikolojik Danışmanlık ve Psikoterapi Birliği'ne Göre Temel Standartlar	58
2.1.6. Yeni Zelanda Psikolojik Danışmanlar Birliği'ne Göre Temel Standartlar	60
2.2. Psikolojik Danışmanlıkta Temel Etik İlkeler	61
2.3. Kişisel ve Meslek Etiğini Bütünleştirme	62
2.3.1. Kişisel Etik ve Değerler	62
2.3.2. Meslek Etiğinin Önemi ve Mesleki Bağlılık	65
2.3.3. Etik Dışı Davranış ve Mesleki Yozlaşma	68
Yararlanılan Kaynaklar	73

Bölüm 3
ETİK İKİLEMLER VE KARAR VERME MODELLERİ **75**

3.1. Etik İkilem	76
3.1.1. Etik İkilemin Nedenleri	77
3.1.2. Etik İkilem Yaşanan Durumlar	78
3.2. Etik İkilemler ve Karar Verme	81
3.2.1. Etik Anlayışlar	82
3.3. Etik İkilemler ve Karar Verme Modelleri	83
3.3.1. Meslek Dernekleri Tarafından Geliştirilen Modeller	83
3.3.2. Araştırmacılar Tarafından Geliştirilen Modeller	88
3.3.3. Corey, Corey ve Callanan Tarafından Geliştirilen Model ve Aşamaları	91
3.3.4. Örnek Bir Vaka İncelemesi	94
Yararlanılan Kaynaklar	104

Bölüm 4
GİZLİLİK VE KAYITLARIN SAKLANMASI **107**

4.1. Psikolojik Danışma Uygulamalarında Gizliliğin Önemi	109
4.1.1. Danışanların Haklarına Saygı Gösterilmesi	110
4.1.2. Danışanın Mahremiyetine Saygı	110
4.1.3. Gizliliğe Saygı	111
4.2. Psikolojik Danışma Uygulamalarında Gizliliğin İstisnaları	112
4.2.1. Bilgilerin Gizliliğine İlişkin İstisnaların Açıklanması	113
4.2.2. Ciddi ve Öngörülebilir Zararlar ile İlgili İstisnalar	113
4.2.3. Yaşamı Sonlandırmaya İlişkin Kararlarla İlgili İstisnalar	114
4.2.4. Bulaşıcı ve Yaşamı Tehdit Edici Hastalıklarla İlgili İstisnalar	114
4.2.5. Mahkeme Kararı ile Açıklama Yapılması	115
4.2.6. Gizliliği Olan Bilginin Sınırlı Bir Kısımının Açıklanması	116
4.2.7. Hizmetleri İyileştirmek için Meslektaşlarla Bilginin Paylaşılması	117
4.2.8. Danışanın Tehdit Oluşturduğu Durumla İlgili İstisnalar	121
4.2.9. Danışandan Bilgilendirilmiş Onay Alınması	124
4.2.10. Gizliliğin Korunamayacağı Diğer Durumlar	125
4.3. Bilgilerin Başkaları ile Paylaşılması	126
4.3.1. Psikolojik Danışma Uygulamalarında Yardımcı Personel	127
4.3.2. Diğer Sağlık Uzmanları	127
4.3.3. Gizlilikle İlgili Düzenlemeler	127
4.3.4. Üçüncü Taraflar	128
4.3.5. Gizliliği Olan Bilginin Aktarılması	128
4.3.6. Vefat Eden Danışanın Bilgileri	128
4.3.7. Gruplar ve Aileler	129
4.3.8. Eş ve Aile Danışmalığı	129
4.3.9. Danışanların Onay Verme Kapasitesinin Olmaması	130
4.4. Anne Babalara ve Yasal Velilere Yönelik Sorumluluklar	130
4.5. Kayıtların Saklanması	130
Yararlanılan Kaynaklar	135

Bölüm 5
PSİKOLOJİK DANIŞMADA GÖNÜLLÜLÜK VE
BİLGİLENDİRME **137**

5.1.Özerkliğe Saygı	138
5.1.1.Özerklik	139
5.1.2.Gönüllülük ve özerklik	140
5.1.3.Çocuk ve Ergenlerde Özerklik	143
5.1.4.Öğüt ve Öneri	144
5.2.Bilgilendirilmiş Onay: Kapsamı ve Örnekler	146
Yararlanılan Kaynaklar	152

Bölüm 6
PSİKOLOJİK DANIŞMADA YETKİNLİK/YETERLİLİK **157**

6.1. Psikolojik Danışmada Yetkinlik/Yeterlik	158
6.2. Psikolojik Danışmanların Yetkinlik-Yeterliğinin Artırılması	166
6.3. Psikolojik Danışmanların Yetkinliği/Yeterliği ile İlgili Diğer Konular	167
Yararlanılan Kaynaklar	173

Bölüm 7
PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIN ÇOKLU İLİŞKİLERİ,
SINIRLAR VE MESLEK ETİĞİ **175**

7.1. Psikolojik Danışmanın Farklı Profesyonel Roller	177
7.2. Psikolojik Danışmanlık Rolü ve Profesyonel Olmayan Roller	177
7.3. İkili, Çoklu veya Profesyonel Olmayan İlişkiler	178
7.3.1. Çoklu İlişki Çeşitleri	185
7.3.2. Çoklu İlişkiye Girmeyen İlişkiler	191
7.4. Çoklu İlişkiler ve Sınırlar	191
7.5. Danışanla Romantik İlişki	196
7.5.1.Cinsel Birlikteliğin Danışana Etkisi	197
7.5.2.Danışmanların Bu Tür İlişkiye Girmelerinin Nedenleri	198
7.5.3.Cinsel ve Romantik İlişki Riskinin Yönetimi	199
7.6. Psikolojik Danışmanın Kendini Açması	200
7.7. Hediyeleşme	203
7.8. Dokunma	206

7.9. Çoklu İlişkilerde Sınır Yönetimi	208
7.10. Çoklu İlişkilerde Karar Verme	211
Yararlanılan Kaynaklar	217

Bölüm 8

TEHLİKELİ DANIŞANLAR VE RİSKLİ GRUPLAR

223

8.1. Etik Standartlar ve Yasalar Arasındaki Çatışma	224
8.2. Tehlikeli Danışan	225
8.3. HIV- Pozitif/AIDS’li Danışanlar	227
8.4. Alkol ve Madde Bağımlılığı Olan Danışanlar	230
8.5. Kendini Yaralamaya ve İntihara Eğilimli Danışanlar	232
8.6. Çocukları İhmal ve İstismar Eden Danışanlar	234
8.7. Reşit Olmayan Tehlikeli Danışanlar	237
8.8. Riskli Gruplar	238
8.8.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklar	339
8.8.2. Suça Sürüklenen Çocuklar	240
8.9. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler	241
8.10. Danışmanlık Tedbiri	243
8.10.1. Psikolojik Danışmanın Sorumlulukları	247
8.10.2. Danışmanlık Tedbiri Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar	248
Yararlanılan Kaynaklar	250

Bölüm 9

PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIN MESLEKİ VE HUKUKİ SORUMLULUKLARI

257

9.1. Hukuksal Dayanaklar	258
9.2. Mesleki ve Hukuki Sorumluluklar	261
9.2.1. Psikolojik Danışma Sözleşmesinin Kurulması	261
9.2.2. Psikolojik Danışma Sözleşmesinde Tarafların Sorumlulukları	262
9.2.2.1. Psikolojik Danışmanın Danışana Karşı Sorumlulukları	263
9.2.2.2. Danışanın Psikolojik Danışmana Karşı Sorumlulukları	280

9.2.3. Psikolojik Danışma Sözleşmesinin Sonlandırılması	281
9.3. Psikolojik Danışmanın Sorumlulukları ve Yaptırımlar	283
Yararlanılan Kaynaklar	290

Bölüm 10 TÜRKİYEDE VE DÜNYADA PSIKOLOJİK DANIŞMAN EĞİTİMİ VE ETİK	293
--	------------

10.1. Psikolojik Danışman Yeterlilikleri	294
10.2. Psikolojik Danışman Eğitiminde Etik Değerler	296
10.2.1. Eğitim	297
10.2.2. Süpervizyon	301
10.2.2.1. Süpervizör Sözleşmesi	301
10.2.2.2. Süpervizör Sorumlulukları	302
10.2.3. Araştırma	305
10.3. Çok Kültürlü Danışman Yeterlilikleri	310
10.3.1. Sosyal Adaletli Danışmanlık Yeterlilikleri	311
10.3.2. Türkiye’de Çok Kültürlü Psikolojik Danışma	312
10.3.3. Türkiye’de Çok Kültürlü Danışmanlık ve Etik Boyutu	313
10.4. Farklı Kurumlarda Çalışan Psikolojik Danışmanları	315
10.4.1. Milli Eğitim Bakanlığı	316
10.4.1.1. Okullarda Psikolojik Danışma	316
10.4.1.2. Rehberlik Araştırma Merkezleri	319
10.4.1.3. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	321
10.4.2. Türkiye İş Kurumu	323
10.4.3. Adalet Bakanlığı	324
10.4.4. Sağlık Bakanlığı	327
10.4.5. Özel Danışmanlık	328
10.4.6. Farklı Kurumlarda Çalışan Psikolojik Danışmalara Dair Son Söz	329
Yararlanılan Kaynaklar	331